

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

דף מז.

הלכתא למשיחא

א. הוציאו לו את הכף ואת המחתה חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכך היתה מדתה נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו

לאחר שחתה הכהן הגדול את הגחלים מעל המזבה והניח מחתת הגחלים על רובד הרביעי כמבואר לעיל דף מג: מוציאים לו את הכף¹, ומחתה אחרת² מלאה קטרת³ שהחזירו אותה⁴ ערב יום הכפורים למכתשת, ושחקה הדק כדי שתהא דקה מן הדקה, וחופן ממנה בשתי ידיו מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות, כלומר שגודש מעט צף על הקטורת שבחפניו, כמבואר להלן דף מח. הגדול חופן לפי גדל חפניו והקטן לפי קוטנו, והריקה מתוך חפניו לתוך הכף, אך לא יוציא את הקטורת על ידי הכף, וכל שכן כלי אחר, אפילו שעשויה פי מדת חפניו⁵.

לקח מהרובד הרביעי בעזרה את המחתה שהיו בה הגחלים בימינו, והכף של הקטרת בשמאלו. ועל אף שהולכה בשמאל פוסלת מן התורה⁶ בדם הקדשים ושאר העבודות, ולפיכך היו מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכף

¹ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ד הלכה א רא"ש בסדר העבודה ובגמ' שהוציאו מלשכת הכלים
² ברמב"ם כתב כלי, ואלי כדי שלא נבא להחליף עם מחתת הגחלים, ועיין הר המוריה שבירושלמי איתא דנקראת בוך ולכן כתב רבינו סתם כלי מלא קטורת, אך בסדר העבודה לרא"ש כתב מחתה כלשון המשנה.
³ ובגמ' שהוציאו מבית אבטינס
⁴ כדאמרינן בפטום הקטורת, "ושלשה מנים יתרים שמהם מכניס כה"ג מלא חפניו ביה"כ, ומחזירת למכתשת בערב יוד"כ. דהיינו קטורת זה שהוא מלא חפניו
⁵ ואע"ג שהוא איבעיא בגמ' נראה דנפשטה מהא דאמרינן "חופן וחזור וחופן" ומהא דרב פפא לקמן שהסתפק הרבה בחפינה. לקומי הלכות יז. ושם ביאר למה הרמב"ם לא הזכיר האבעיא בגמ'.
⁶ ואע"ג שפסולו מן התורה בשמאל ואין למידין מכאן, דבהכרח צותה התורה כן כיון דשניהם כאחד הכף והמחתה צריך ליכנס דהבאה אחת אמר רחמנא ולא שתי הבאות, הרי בהכרח צריך אחת בשמאלו ובהכי אכשר רחמנא, ורק טוב היה יותר ליטול הקטרת בימין שהיא הדבר הנקטר, והיא הקרבן והמחתה בשמאל שאינו אלא מכשירי קרבן. כס"מ. וערוך השולחן העתיד הלכות עבודת יום הכיפורים סימן קסב סעיף ה. אך בתו"ט כאן במשנה פ"ה מ"א כתב שהולכה בשמאל פסולה מן התורה רק בדם אבל לא בקטורת שאינו אלא מכשירי ולא נזרו במקום דלא אפשר. וכת' הראשו של כס"מ כאן וכ"כ בתפא"י ובהלכתא גבירתא. ועיין באחרונים על הרמב"ם שהוכיחו מהא דאמרינן במס' מנחות (דף ו: ודף כה.) "ואימא עון שמאל שהותר מכללה ביום הכפורים" ואי אמרת דפסול שמאל הוא רק מדרבנן האיך נאמר דהקרא קאי על עון שמאל שהותר מכללה אצל יוד"כ והא כל איסור שמאל הוא מדרבנן.

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

הקטורת בימינו, אבל מפני כבוד המחיתה ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הגיעו אל הארון בקדש הקדשים, לפיכך נוטל המחיתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו.

הלכה למעשה

ג. מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי

מצד עיקר דין הגמ' וההלכה מותר לאשה נשואה ללכת בגילוי שערות ראשה בביתה ובחצרה, אפילו בפני בני ביתה, ורק בחצר הפתוח לרבים יש להחמיר. אך ממדת עניעות וחסידות טוב להחמיר, שגם בביתה לברכה לא תלך בגילוי ראש⁷, ולא תראה שיערה כלל וכמאמר חז"ל "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי"⁸. ובפני אנשים בביתה ודאי שיש לנהוג לכסות שיערה⁹ שי"א שאם אינה עושה כן נקראת עוברת על דת יהודית¹⁰ וכן דעת הזוהר הקדוש. וי"א שעל אף שכך ראוי לנהוג¹¹. אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו, ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו אם היא יראת שמים ומדקדקת במצות ובעלת מדות.

הלכתא למשיחא

ג. הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ

עיין להלן עמוד ב'

דף מז:

⁷ ד"מ אבהע"ז קטו ד

⁸ ואף על פי שמסיים עלה הרבה עשו כן ולא הועילו היינו שרוצה לומר דזכות אחר הוה בהדה דהאי זכותא. מ"מ דהאי זכות נמי גרים כי הדין נותן כי מנוף טהורה וצנועה יצא טהור וצנוע. ספר אור זרוע חלק א – אלפא ביתא סימן כט

⁹ מג"א עה ד

¹⁰ ובחצרה כבר קבלו עליהו אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שנפוצו ישראל לאסור עכ"פ, ואפשר העוברת על זה יוצאת בלא כתובה שכבר נעשה ממנהג זה דת יהדות. שו"ת התם סופר חלק א (אורה חיים) סימן לו

¹¹ שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נח וז"ל "ולכן לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר החת"ס הואיל ויצא מפומיה דגאון גדול כמותו בין בדין הראשון בין בדין השני, ובדין השני הא איכא גם מעלה דצניעות דקמחית שכתב הד"מ, אבל פשוט שאלו הרוצות להקל בשני הדינים אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו, ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו אם היא יראת שמים ומדקדקת במצות ובעלת מדות. אבל הוא רק ערך ב' אצבעות בגובה שהפנים הוא ערך אורך ב' טפחים ויהיה בצרוף פחות מטפח ויותר אסורה".

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

ובמחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה, ובאצבעו קטנה מלמטה, ... זו היא מעבודות קשות שבמקדש.

ד. בין הבינים של מלא קומצו מהו לכתחילה דקמצי שמיני

י"א¹² שכל הקומץ כדרך הקומצים כל סולת שעלתה בידו הרי היא הקמיצה ונקטרת על גבי המזבח. וי"א¹³ שאם הדביק אצבעותיו זה בזה, אם אעפ"כ נכנס מן הקמח בין האצבעות כגון שהיו ידיו כחושות ופרקיהן בולטים ואי אפשר לו להדביקם כל כך, כל סולת שנראה מבחוץ אחורי האצבעות, בכלל השיריים ונאכל. וכל שהוא נראה בפנים בכלל הקומץ ונקטר.

ולשיטה זו מה שהוא בין האצבעות והאצבעות סותמין אותו ואינו נראה לא מבחוץ ולא מבפנים ספק אם בכלל הקומץ הוא או בכלל שיריים הוא, ואינו מקטירו עם הקומץ כאחד, ואף לבדו לכתחילה לא יקטיר, ואם הקטיר קודם שהקטיר הקומץ הורצה. ואין השיריים נאכלים¹⁴. אבל אם הקטיר את הקומץ תחלה, אינו מקטיר עוד את של בין האצבעות

וכן הדין בחפינת הקטורת ביום הכפורים.

ולפיכך לדעה זו ראוי לברור לקמיצת המנחות כהנים שידיהם שמנות ובעלות בשר שלא יכנס דבר בין אצבעותיהם. וכן יש למנות כהן גדול שידיו שמנות. ויבואר להלן.

ה. שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין עליהן את הקומץ

קמין את המנחה¹⁵ ואחר כך נטמאו שיריה כולן או יצאו חוץ לעזרה, או שנפסל שנגע בטבול יום, או נשרפו או אבדו¹⁶ לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר

¹² דעת הרמב"ם להלן שקומץ בארבעת אצבעותיו, כדרך הקומצים.

¹³ מאירי וכ"מ דעת הריטב"א בסוגיין דרב פפא לא פליגי שביאר שמה שכתב בדקמצי אינשי הוא כדי להסתפק במן הצדדין וכו'.

¹⁴ שמא שיריים הם ונמצא שחסרו בין קמיצה להקטרה וכל שחסרו השיריים בין קמיצה להקטרה או נטמא קצתו ונשאר מעט מהן בכשרות מקטירין את הקומץ עליהם אלא שאין השיריים נאכלין

¹⁵ רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יא הלכה ב

¹⁶ לח"מ שם שהקשה שפשמות הגמ' במנחות ופסחים עח שדין מנחות כדין הזבחים ובי זבחים פסק דאם לא נשאר כלל מהבשר או מהאימורין אם זרק לא הורצה ויישב שהרמב"ם ס"ל כר' יוסי שם בסוגיא. וכן האריך בפ"א שם הלכה לד' בדעת הרמב"ם, ועיי"ש בהר המוריה ובמרכה"מ. ועיין ערוך השולחן העתיד הלכות פסולי המוקדשין סימן קמב סעיף כג – כד שתי' דכיון דבמנחה דרשינן מן המנחה שהיתה כבר ממילא אף על פי שעתה לא נשתייר ממנה כלל, משא"כ בזבחים כתיב: ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם ע"ש,

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

הורצה, וי"א¹⁷ שאם נשרפו שירי מנחה או אבדו בין קמיצה להקטרה אף בדיעבד לא הורצה, בהקטרה.

נשאר מעט מן השירים בכשרותן, יקטיר הקומץ ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה.

ו. כֹּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאִשִּׁים הָרִי הוּא בְּבַל תִּקְטִירוּ

אסור 18 להקטיר על המזבח דבר מכל דברים שאינן ראויין להקטרה, כגון בשר חטאות ואשמות, ושירי מנחות וכיוצא בהן, מפני השמועה למדו שכל דבר שמקצתו לאישים הרי שאריתו בכל תקטירו.

ז. אָמַר רַב פַּפָּא פְּשִׁיטָא לִי מֵלֵא קוֹמְצוֹ כְּדִקְמִצֵי אִינְשֵׁי

כיצד קומצין מנחות הנקמצות, וי"א¹⁹ שקומץ כדרך שקומץ כל האדם²⁰ פושט ארבעת אצבעותיו על חודם על גבי המנחה ודוחק את ידו ואצבעותיו לתוך המנחה, וקומץ כלומר סוגר את אצבעותיו על כף ידו והרי הקומץ בידו. וי"א²¹ שפושט שלוש אצבעותיו מלבד הזרת, וקומץ כנוכר. ולשיטה זו

ורק בלכתחלה למידין מזבחים. ועוד י"ל דכיון דהשירים אסורים באכילה א"כ אין עליהם שם שירים כשירים ועב"ז מקטיר הקומץ עליהן לכתחלה, א"כ גם כשלא נשתתיר כלל, נהי דלכתחלה אין להקטיר כמו בזבחים מ"מ בדיעבד וודאי הורצה, דאיוה נ"מ יש בין נשתתיר ללא נשתתיר אחרי שאסורין באכילה והוי כמי שאינם לעניין דיעבד.

¹⁷ לקוטי הלכות פסחים יב: בתורת הקדשים א. שדין המנחות כדין הזבחים דאם לא נשאר כלל מהבשר או מהאימורין אם זרק לא הורצה וה"ה במנחה. ועיין הר המוריה כאן שכתב "דהא דכתב רבינו אם הקטיר הורצה לא קאי זה על אבוד ושרוף"

¹⁸ רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ה הלכה ה

¹⁹ לשון הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה יג "כדרך שקומץ כל האדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ" ובמהרי"י קורקוס "הקשה יש לתמוה על רבינו שלא כתב ג' אצבעות וכתב כאשר קומץ אדם ... גם יש לתמוה למה לא כתב שזו מעבודות הקשות שבמקדש וראיתי שכתב בפרוש המשנה האמת בסדר הקמיצה והוא מה שלמדנו מהגמרא מה שאמר מלא קמצו כדקמצי אינשי ונדרחו דברי האומר שהוא מהעבודות הקשות עב"ל, נראה שסמך על מה שאמר רב פפא בטר הכי פשיטא לי כדקמצי אינשי וחולק על מ"ש בשלש אצבעות לבד ושמוחק ושיש בה קושי. ועיין כס"מ שיישב שם איך חולק רב פפא על הברייתא דלעיל עמוד א' וס"ל משבשטא היא וכ"כ בלח"מ שם

²⁰ ומטעם זה לא הביא הרמב"ם הספק דלעיל של בין הביניים ומסקנת הגמ' דקמצי שמיני דיין הבינים ג"כ בכלל הקומץ הוא, דגם הוא בכלל כדקמצי אינשי ואיננו שיריים. שו"ר שכ"כ בדרף על הדרף הכא מסדרי מהרות (כלים קסט א) ועיין מקדש דוד קדשים סימן ה אות ד שכתב בדרך אחר שהרמב"ם ז"ל כיון דפסק כריב"ל דאין הקטרה פחות מכזית, א"כ יכול להקטיר הקומץ כמו שהוא יחד עם אותן של בין הבינים, ונאף על גב דאפילו אי לא חזי לאצטרופי וליכא ח"ש אסור מה"ת, מ"מ איסורא דרבנן איכא אף בח"ש, מ"מ לגבי האיסור דרבנן הו"ל ספיקא דרבנן, דהא אמרינן דיין הבינים ספיקא הוא, א"כ יכול שפיר להקטיר. ולפ"ד אם יש כהן שמן עדיפא שלא ליכנס לספק דרבנן.

²¹ קרית ספר שם. ועיין במעשה רקח שם כתב "לכן נראה לענ"ד הקצרה דרב פפא אינו חולק על הברייתא דודאי דבר זה רחוק הוא לומר שס"ל דהוה משבשטות בלי ראייה ... אלא דר"פ מפרש להו הכי דלעולם כדקמצי אינשי ולא הווי עבודה קשה ... דעיקר הקומץ בקמיצה לאפוקי זרת דמצד קמנותו אינו נחשב וכלומר דמהקמיצה מתחיל הקומץ שאמרה תורה והיינו כדקמצי אינשי וזהו פירוש ר"פ ... ולפ"ז הוי ממש כאידך ברייתא דהא כיצד חופה ג' אצבעותיו על פס ידו וכו' משום דעיקר הקמיצה כדקמצי אינשי הכי היא וההיא

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מַסְכַּת יוֹמָא

יש לחזור אחר כהנים שמנים או שידין שמנות לצורך קמיצה, שלא תחמוק סולת מבין אצבעותיהם יכולים לקמוץ²². מכיון שהסולת שבין האצבעות ספק היא האם דינה כשיריים או לא, וממילא ספק אם להקטירה.

ח. קמץ בראשי אצבעותיו מהו מלמטה למעלה מהו מן הצדדין מהו תיקו

קמץ²³ בראשי אצבעותיו כלומר שבמקום לתחוב אצבעותיו במנחה, הניח כף ידו על גבי המנחה ואסף באצבעותיו את המנחה על כף ידו עד שהתמלאה מן הקומץ. או שקמץ מן הצדדין כלומר, ששם את גב ידו על גבי המנחה בצורה שטוחה, ודוחף את ידו תוך כדי דחיקתה במנחה, עד שהסולת נכנס בין אצבעותיו לכף ידו או שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו, ולא דרך אצבעותיו²⁴, וכן אם קמץ מלמטה למעלה²⁵ שתחב את אצבעותיו כאשר גב היד מופנית כלפי המנחה בצורה אלכסונית לתוך המנחה, ומשהכניס את אצבעותיו, סגר אותן כלפי מעלה, והעלה את הקומץ על כף ידו, כל אלו ספק ולא יקטיר ואם הקטיר הורצה.

ואם הוסיף בקומץ כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ, או שקמץ רק בראשי אצבעותיו כלומר שלא אסף הקומץ על כף היד אלא רק בראשי אצבעותיו²⁶, חרי זה פסול.

ברייטא דמחבת ומרחשת דהוי עבודה קשה לר"פ פליגא אברייתא דזו קמיצה דלא חילקה במנחות כלל אלא כדקמצי אנשי ... וידוע דרבינו אינו פוסק שהיא עבודה קשה כמ"ש בפירוש המשנה.

²² לקומי הלכות כאן ותמה על הרמב"ם למה לא הזכירו,

²³ ומ"ש קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין. בעיא שם ופירש"י בראשי אצבעותיו שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי קמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו בתקנו. מן הצדדין שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידי ידו לתוך ידו ל"א מן הצדדין מצדי הכלים שלא קמץ באמצע הכלי. ואסיקנא בתיקו ומש"ה נקיט לה רבינו בדיעבד לקולא. ודע דתו איבעיא לן התם ממטה למעלה מאי ופירש"י שהכניס אצבעותיו בקמח וגב היד כנגד הקמח וקומץ וסלקא בתיקו ויש לתמוה למה השמיטה רבינו:

הר המוריה הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה יג

שם במנחות וביומא מ"ז ב' בעיא דלא איפשיטא. ועיין מרן ז"ל שתמה אמאי השמיט בעיא דממטה למעלה יעו"ש והנה ביומא שם היא נאמרה באמצע בין בעיא דראשי אצבעותיו ובין בעיא דמן הצדדיים אמנם במנחות שם נאמרה לאחר השתי בעיות יעו"ש ואולי לפני רבינו לא היתה בש"ס כלל. ויש לעיין בזה.

²⁴ רש"י מנחות יא

²⁵ ברמב"ם לא הזכיר ואפשר שלא היתה לו גירסא זו. אך תימה שלגבי הפינה הזכירו בהלכות עבודת יוה"כ.

²⁶ תוד"ה קמץ

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרב היומי

מסכת יומא

**ט. מלא חפניו כדחפני אינשי ... חפן בראשי אצבעותיו מהו
מלמטה למעלה מהו מן הצד מהו חפן בזו ובזו וקרבו זו
אצל זו מהו תיקו**

חפן בראשי אצבעותיו²⁷ או מן הצדדין או ממטה למעלה או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבו זו לזו, כל אלו ספק ולא יקטיר ואם הקטיר הורצה. ולשיטה המצריכה כהן שמן לעיל גבי קמיצה צריך שיהיה הכהן הגדול שמן או שיהיו ידיו שמנות, שהרי אין העבודה כשרה אלא בו ואם לא יהיה מן הקטורת הנופלת בין אצבעותיו ספק אם דינה כשיריים או לא²⁸.

²⁷ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כח

²⁸ לקוטי הלכות בסוגיין והכא חמיר טפי שאם אין זה הפינה נמצא מקטיר השיריים על האש שלא לצורך והוי הערה שלא לצורך ביה"כ